

1000 lrs.

VIII B.

Saweem drangeem —

Latwijas Peensaimnezibas
Zentrala Saweeniba.

~~63~~
~~1244~~

fn ~~63~~
~~1244~~

Galwenas sweesta garschas
klusdas, to zehloni un
nowehrschana.

Fr. Kerfeta.

Riga, 1928. g.

Latwijas Peensaimnezibas Zentralas Saweenibas isdewums.

637.2

parh. 84. vty

1953

L. V. B.
 no. 224418 ✓

030906167

Veena dsefeschana pee atas mahjas pagalmā.

Latkam gan reti tahds zilweks war justees nelaimigaks, ka tahds kopmoderneezibas waditajs, kursch sanem no Rigas pasinojumu, ka pehdejam sweesta kuh-tijumam esot bijuse „netihra taukaina peegaršča“... Weegli bij scho sweesta kluhdu brahkereem konstatet un usraksttit, bet waditajs, tas nu stahw „gordija mesgla“ preekšča un nesin, ka to atraisit. Šapat tas ir ar to „skahbo sweestu“. Nesen tahds waditajs newareja beigt brihnetees, ka winam gadijees „skahbs“ sweests, kad krehjums nemas neesot bijis raudsets, bet sweests pagatawots no šwaiga, pasteriseta krehjuma. Šapat tagad dsird jau weenu otru waditaju no masajam moderneezibam runajami: tas neisprotamās un neatrodamās kluhdas man ka ar rofu tika atnemtās, tiklihdš šahku gatawot sweestu no pasteriseta, neraudseta krehjuma. Šahda rihkofchanās, sinams, naw nekās zits, ka tikai wezu wezās gudribas apstiprinaščana, ka pagatawot sweestu no šwaiga, pasteriseta krehjuma ir „tihra spitschka“, bet no raudseta krehjuma jau — mahkfla. Par sweestu, pagatawotu no šwaiga, pasteriseta krehjuma, ir waditajs wairak tas noteizejs wifā darbībā, kamehr pee raudseta krehjuma sweesta pagatawofchanās waditajam wairs nepeekriht galwenā loma. Lai nu gan ari waditajs šcheit škaitās par galweno „kara wadoni“, bet naw ari jaaismirst, ka bes kreetneem kara wihreem, šchini gadijumā — bes labām aromata un peenskahbes bakterijam — winsch neta nepanahšs.

Šteikt šchahdas domas mani jo wairak pamudinaja interefants, šawada weida šazerets rakšs kahdā ame-

rifanu peenfaimn. ſchurnalâ, kur lahds tureenes peenf. ſpezialifts ir ſakopojis ſawus nowehrojumuſ atteezibâ uſ ſweeſta garſčas kluhdam. Muhsu apſtahlkeem nepeemehrotuſ aiſrahdijumuſ eſmu iſlaidiſ. Raſſtinam ſchahds ſaturſ:

— Tâ kâ no debefim kâ inſtruktors neefmu nokritiſ, bet eſmu agraf ſtrahdajiſ moderneeziſbâſ tâpat wiſuſ darbuſ, kâ to tagad dara mahzeſki, palihggi un meiftari, tad neſaprotu, kamdehl tagad daſchſ labſ peediſihwojiſ meiftarſ patſ newar ſawas ſweeſta kluhdas uſeet un nowehrſt, bet uſaizina mani nahkt palihgâ pee kluhdu atraſchanaſ. Pehz manâm domam, wezakam meiftaram ir tatſchu jaſin, kaſ ir labſ, kaſ ſliktſ ſweeſtſ, kaſ ir labſ, kaſ ſliktſ raugſ, kur kluhdas meklejamaſ u. t. t. Buhtu jadomâ, ka meiftarſ ir par ſawas moderneeziſbaſ labâm un ſliktâm puſem droſchi ween labaf inſformejees neſâ eſ, ſweſchſ zilwekſ, kurſch warbuht pirmo reiſ kahju ſperu wina waditâ eeſtahdê. Tagad nu beeſchi ween iſnahk otradi. Ja eſ moderneeziſbâ weenu deenu eſmu nodſihwojiſ, tad man jau wiſſ redſamſ kâ uſ delnaſ, itkâ eſ ſcho moderneeziſbu buhtu jau gadeem paſiniſ, bet waditajſ — man kaunſ teikt — iſleekâſ tihri kâ mahzeſkiſ, kurſch moderneeziſbâ ſtrahdâ pirmo deenu. Labi, ka tahdu gadijumu naw daudſ, bet wini tomehr ir, ir arweenu bijuſchi un, kâ rahdâſ, ari turpmaſ wehl buhſ. Ro eſ ſchahdeem meiftareem waretu galwenâ kahrtâ pahrmefſ, taſ buhtu: wineem truhkſt nowehroſchanaſ ſpehju; wini newar pateikt, waj ſweeſtſ ir labſ jeb tam kahda peegarſcha; tâpat wini ir neſkaidribâ par ſawa rauga ihpaſchibam. Wiſlaunataiſ tomehr ir taſ, ka tahdi meiftari neſin — kaſ ir tihſ, kaſ netihſ, kaſ ſmird, kaſ neſmird. Tur ari

wifi tee galwenee zehloni slihta sweesta isgatawofchana meflejami.

Ja zilweß to nesin, tad winam tas jazenschas dabut sinat. Meistars, pee kura mahzijos sweestneeziibu, bija sawa aroda leetpratejs, bet wifos fihkumos ar saweem mahzekleem nemihleja eelaištees un fewifchki wehl tad, ja redseja, ka mahzekki par leetu neinterefejas. Man tomehr gahja labaf, jo zentos pehz labatäs eefpehjas wifas meistara pawehles ispildit, par wifu interesejos un wifu, to neispratu, prasju. Newaru schehlotees, ka meistars manu sinkahribu nebuhtu apmeerinajis; mehß fatikam loti labi un es no wina daudß to mahzijos. Kad tapu pats par meistaru un ari wehl nebiju drofchß sawas sinaschanas, to es tad dariju? Gandrihs pahrdeenam es apmekleju sawu kaiminu moderneeziibu, kura pagatawoja labu sweestu un kur strahdaja pirmklasigs meistars. Tur mahzijos pasiht sweestu, tur garfchojam ari pastahwigi manas moderneeziibas raugu un sweestu. Instruktors es pastahwigi bombardeju ar daschadeem peeprafijumeem un pee katras isdewibas tee pee manis eegreesas. Uri muhsu sweesta isstahdes esmu daudß pamahzofcha mantojis; tapat ari schurnalos un grahmatas esmu scho un to derigu atradis. Sawukahrt pee manas sweesta meistara flawas nodibinaschanas daudß lihdsseja mana nesaudsigä ustahschanas moderneeziiba pret tahdam perfonam, kuram peensaimneeziiba nebija firdß leeta, kuras neka negribeja darit, bet tureja moderneeziibu par sawu flauzamo gowi. Wehlaß schee zilweßki bija man pateizigi. Schini pascha weeta man ari gan japeemin, ka ari katram meistaram wina darbam un moderneeziibai jabuht wina firdß leeta i. Un te nu meistars war buht drofchß, ka schi firdß

leeta buhš winam arweenu ustiziga, ja tifikai winsch tai paliks ustizigs. Ur zitam „širdš leetam“ tà nebuht naw; tàš newajag turet augstał par moderneezibu, jo kurfch gan lai galwotu par winu ustizibu.

Łasitajuš luhdsu atwainot, ka uskaweju winuš drusku ilgał ar manu wišpahrejo eeskatu atstahstičhanu atteezibà us šweesta kluhdu zehloneem. Łapat ari zeru, ka neweens no wahjakeem meistareem nejutisees aissfahrts no maneem wahrdeem, jo domaju, ka esmu ruhpejees, lai tee eeguhtu „ihstu, ustizigu lihgawu“, par kuru teem man tifikai buhtu japateizas. Uri meistaruru ikdeeniščlâ, parastà lihgawa buhš man par to tifikai pateiziga.

Łagad jumš pastahstičhu, kà es us tàm daschadàm garščas kluhdam škatos, kà es winas atrodu un kà nowehrschu. Ja eerodas pee manis mahjâ kahds meistarš, stahsta šawas behdas un prasa pehz padoma, tad tahduš es, šaprotams, winam neleedsu, bet, tà kà šinu, ka winsch šewi parasti nostahda labakâ gaismâ nešà ta mehds buht, tad pašafu: „Jumš tur naw tahlu A. un B. moderneezibas, kuras rascho loti labu šweestu; ašbrauzeet un painterešejatees kà tur strahdâ“... Łas dauds reiš štipri ween ir lihdsėjis un kad es šawu behdu brahli pee pirmàs isdewibas apmetleju, tad redsu, ka dauds kas jau ir gahjis us labo puši. Wišleelako jautribu man šazeł tahdi waditaji, kureem maš peedšihwojumu un nu peepešči tee eekluwuschči tahdà weetâ, kur wiša eetaise šawadaka, nešà wini to paraduschči redset. Šchahdos gadljumos wišlabak eespehjamš nowehrot, žil žilweks apkehrigs waj neapkehrigs un kahdas tam domaschanas špehjas. Daščš aklimatisejas šchahdâ jaunâ weetâ loti ahtri, kamehr žits tura par labaku no tàš atteiktees, lai neišblametos. Daščhu labu

reisi tahda neapkehriba ari tihri normalos apstahklos ir teescham apbrihnojama. Meistaram nejauschi samatajas krehjuma raugs un ta ta satiksme muhsu apstahklos nearweenu preekschihmiga, tad sanemt raugu tif drihs no pilsehtas naw eespehjams. Meistars nu nema needomajas, ka 10 kilometru atstatuma no wina atrodas otra moderneeziba, no kuras buhtu eespehjams labu raugu dabut, bet strahda meerigi tahlak, leetodams ta raugu paninas. Tapat, kahdreis peetruhkst sodā traufu tihrichanai. Meistars needomajas, ka pelnu tam deesgan sahrma pagatawoschanai, bet isteeft meerigi bes kautkahdeem desinfekzijas lihdselleem. Ra schahdos gadijumos aij nesaprotamas meistara neapkehribas sweesta garshas kluhdas weegli war iszeltees, tas pats par sewi saprotams.

Sagad apmeklesim moderneezibu, kura rascho sweestu ar kahdu nebuht sliftu peegarshu. Ja mums ir sakams wahrds: nestati wihru no zepures, tad us moderneezibam to gan newar atteezinat. Ja es pee moderneezibas peegahjis redsu, ka tai wisapfahrt tikai dubti un mehli, ka perons, logi un durwis netihri, tad droshi sinu, kas mani eekscheene sagaida un jau waru eepreeksch paregot, nema wehl moderneezibas telpas neegahjis, ka te nekawejoschi jaewed „kara stahwolli“ pret kaitigeem bazileem — un sweesta kluhdu wairs nebuhs. Schahda moderneeziba eegahjis, es atrodu to, ko jau augsha mineju: meistars te nesin, kas ir tihrs, kas netihrs, kas smird, kas nesmird un ka tas teescham ta, to norahda netihree traipi us wina apgehrba, netahl no deguna. Es winam saku: „Jums jابهg no schim posizijam. Es redsu, Juh ar to maso saujinu kreetno karawihru tur tani masaja zee-

tofsniti (rahdu winam uf tihrkulturaš trauzinu) newareet tatschu turetees pretim miljardeem eenaidneeku, kuri Juhš no wišam pušem eelenz. Behdseet, jo drihsaf, jo labaf!“ Meistara preešchneekam sinoju, lai meklè zitu „kara wadoni“. Nahlamâ weetâ ir pawišam zita aina. Wišur redsama preešchsihmiga tihriba, bet šweestam truhtst eksportsweesta garščas. Te mans pirmais gaheens pee tihrkulturaš traufa un teešcham — neefmu wišlees: waj nu kultura kaħdos gadijumos ir pahrraudseta, kur aromata bakterijas jau šen beiguščas darbotees, jeb ari pilnigi nespehjugas darbotees, waj wehl launafi — jau ziti kaitigi dihgli nehmušči wirš-roku. Waru teikt, ka pee zitadi labas kahtibas un tihribas moderneezibâs, **90% netihro šweesta peegaršchu ir jaleek uf krehjuma rauga rehkina.** Šchahdu moderneezibu meistareem jamahzas rauga labumu noteikt un ja wini to newar, tad lai mahzas un eepreešch lai masakais ispilda wišas prašibas, kas stahw šakarâ ar rauga pagatawošchanu.

Zitâs ašjuhras semês, blakus raugam netihro peegaršchu beechi ween rada šlittais uhdens. Mehš par to newaram šchehlotees, jo strahdajam wišur tikai ar uhdeni no dšileem semes šlahneem un usstahdam fil-trus, kur ween to prafa uhdens ihpašchibas.

Moderneezibâs, kur wišš no ahrpušes škatot tihrs un špodris, raugs labš, bet šweestš tomehr garščas šinâ šmahdejams, beechi ween kluhdai par zehloni ir šweesta kulmuza. Kulmuza war buht par launafõ baziku perelli, ja to labi netihra un newehdina, jeb ja tâš tošš eekšpušê jau maitajees. Râ man tas durâš azis, ja redsu, ka ismasgata kulmuza pagreešta ar luhku uf šahneem, paniku nolaišchamais wentiltš

flehgtš, tàpat ſtatamee lodſini; ari ſweeſtoſchanas telpâ naw ſtipraſ gaifa pahrmains! Râ muza war iſſchuht un ſmaſas iſgarot, ja telpâ naw zaurwehja un ja muza ar luhku naw pagreeſta uſ augſchu pret greeſteem? Ra muzas eefſchpuſê weetu weetam redſami wezi, ſa= maitajuſchees tauki, naw nekahda reta parahdiba. Râ muza jatihra, taſ ſtahw ſweeſtneeziabas ahbezê. Ja ſweeſta kulmuzâ newaretu neka aiſdomiga atraſt, tad javahrmeſlè wiſas paſlehtuweſ, tà: ſuhkni, zauruleſ, krahni; ari uhdens twertneſ jaiſtihra. Daudſreiſ ſweeſta ſliktai garſchai ir par zehloni ekkains katla uhdens, jeb zitaſ ſmirdoſchas weelaſ, kuraſ eekuhſt katla uhdeni. No tahda ſliktu uhdens raduſchees twaiki ir loti kaitigi trauku twaizeſchanai un ſewiſchki ſweeſta kulmuzâſ ſkalojamâ uhdens wahrifchanai.

Beeſchi ween pee maniſ atnahſ meiftari un ſuhdſâſ, ka ſemai ſweeſta kwalitatei eſot par zehloni ſliktſ peenſ un galwenaiſ — ſliktſ krehjumaſ, kuru ſermeri peewedot nezeeſchamâ ſtahwoſli. Newaru wineem nepeeſriſt, jo ir teeſcham laiſmetſ, kur wainojama bariba, waj ari kad wiſpahr ſliktſ peenſ ir pahſwarâ pahſ labo, bet peedſihwojumi mahza ari tomehr pretejo: pee tahdeem pat apſtahkleem, wezu wezâſ moderneeziabas ar labeem meiftareem mahſ uſturet diſziplinu peena un krehjuma peegahdataju ſtarpâ, tà ari prot peemehrot wiſu ſawu darbibu moderneeziabâ katreiſejeem apſtahkleem, tà tà par ſweeſta kwalitati newar ſchehloteeſ. Râ loti teizamu jauneewedumu muſu leelajâſ kopmoderneezibâſ waretu minet peena un krehjuma tranſportkannu deſinſelzijaſ aparatu. Netihraſ tranſportkannaſ ir arweenu bijuſchaſ labwehligakâſ uſturaſ weetaſ kaitigeem bazi=

leem. Kam tahdu aparatu naw, lai rewidè zihrtigi transportkannas!

Pehz schahdeem maneem wispahrigeem passaidrojumeem, usstaitischu sweesta garščas kluhdu galwenos zehlonus, ar šahdeem man wisbeeschaf ir nahzees fastaptees. Ja sinaseet zehlonus, tad wareseet ari eedomatees, kuri no teem, apswerot apstahklus, pee juhfu sweesta kluhdam waretu krist swarâ, un kas darams, lai šhos zehlonus nowehrstu. /

Sahlat amerikāņu peensaimneezibas spezialists usstaita galweno sweesta garščas kluhdu zehlonus, kâ pirmos peewesdams tos, kuri beeschaf fastopami un us kureem wispirms pee kluhdu mellešchanas jagreesch wehriba. Kas atteezas us krehjuma rauga isgatawoschanu, tad pee katras kluhdas neteef aifrahdits, kas ar raugu darams, bet reis par wisam reisem teitts (kâ jau tas eepreetsch minets), ka katras kluhdas zehlonis wispirms mellejams krehjuma raugâ. Raugam leetojams wislabakais un wisihrakais, šwaigs, tikko slaukts peens, leetojama wislabakâ tihrkultura un raugs japa-gatawo pašam meistaram waj pilnigi ustizamam palihgam. Saimneezibam dodamas rauga peena glabafchanai un peegahdafchanai aluminijs waj labi alwotas transportkannas no moderneezibas. Par labu rauga peenu jamassâ iszilus zenas.

I. Netihra garšča.

Netihras garščas zehloni un kas jaewehro:

1. Nederigs krehjuma raugs.
2. Nepasterisets waj nepeeteefoschi pasterisets krehjums. Šahdas kluhdas gadijumos krehjums jauškaršē augstâ nekâ parastis.

3. Netihri trauki, ſuhkni, zauruleš, frahni; netihš gaiš moderneezibâ; netihra moderneeziba; truhkt wentilazijaš.
4. Netihra ſweesta kulmuza, jeb kulmuza ar eekſhpufê bojatu fokû; ſchîrbaini weltni, ſchîrbaš pilnaš netihrumu.
5. Sliktš ſweesta ſkalojamaiš uhdens, jeb netihraš uhdens twertneš. Ja naw zitaš iſejaš, tad uhdens jauſwakra waj japasteriſê; pehz tam jaſiltrê.
6. Netihraš peena tranſportkannaš.
7. Pahſwarâ ſliktš peenš, netihri eeguhtš, ſewiſchli ilgi mahjâ glabatš; ſliktâ loybariba. Japaſtiyrina peena kontrole.
8. Nelikt ledu teeſchi krehjumâ, jeb ſweestu ſkalojamâ uhdeni.
9. Ellainš katla barojamaiš uhdens, jeb uhdens ar ſmirdoſchâm peedewam katla akmena nowehrſchaſchanai. Iſtwaizejot traukuš ar twaifu, kuruſch ra-deeš no ellaina, netihra uhdens, rodâš tipiſka netihri taukaina garſcha ſweeſtâ.
10. Maſâš moderneezibâš jaerihko trauku maſgajamâ uhdens wahriſchanai ſewiſchliš katliš, lai dabutu tihru wahroſchu uhdeni.
11. Krehjumš pehz paſteriſazijaš jalaiſch pahr dſeſetaju, ari maſâš moderneezibâš. Ur garaineem atdalâš ſliktâš peegarſchaš.
12. Zaur ſeparatoreem, paſteriſatoreem, zaurulem, tâpat pahr krehjuma dſeſetaju laiſt eepreeſch darba ſakuma wahritu tihru uhdeni, lai iſnihzinatu kaitigoš dihgluš, kaš tur noſehduſcheeš. Traukuš pehz iſtwaizeſchanaš waj iſmaſgaſchanaš ar tihru wah-

rošču uhdeni wairš neſkalot ar netihru, aukſtu uhdeni. Traufuſ tihrà gaiſà iſwehdinat.

13. Neleetot netihru ſahli un tahdu, kura glabata weetà, kur uſnehmuſe ſlitu ſmafu.
14. Krehjumu eeraudſet pee ſemakaſ temperaturakaſ un leetot wairaf rauga.

II. Ellaina peegarſcha.

Ellaina peegarſcha gruhti aſchſirama no tauſainakaſ peegarſchakaſ. Uri daſchi zehloni literaturà peewesti weeni un tee paſchi, tà pee ellainakaſ, tà ari tauſainakaſ peegarſchakaſ. Sipifli ellaina peegarſcha ſaſtopama wairaf wafarà nekà ſeemà.

Ellainakaſ peegarſchakaſ zehloni un kaſ jaewehro :

1. Sliktš krehjuma raugaſ. Winà ſaſtopamaſ ſihl- buhtneſ, kuraſ ſaſkalda taukuſ.
2. Krehjuma paſteriſatorš nepeemehrotš krehjuma dau- dſumam.
3. Krehjuma paſteriſatora ſpahrnei greeſchakaſ par ahtru, waj teef leetoti nepeemehroti ſuhlai, kuri krehjumu ſtipri ſakuf.
4. Schahdaſ kluhdaſ gadijumokaſ nekariſet krehjumu augſtaf par 85° C. Pehz tam nekawejofchi un ahtri jaatdſeſè, maſakaiſ uf 10° C.
5. Krehjumu traufokaſ karſejot wahroſchà uhdeni, kreh- jumš ahtri jauſtarſè, paſtahwigi lehni maiſot un pehz tam ahtri jaatdſeſè, laiſchot pahr dſeſetaju. Traufokaſ uhdeni krehjumu newar tit augſtu karſet tà paſteriſatorà. Lehna karſeſchana traufokaſ ir ſawà ſinà ilgpateriſazija.
6. Ellaina peegarſcha wiſwairaf rodakaſ, ja krehjumu

ilgi karsē pee augstas temperaturas (ap 90° C.).
Taudi tad šadodas leelās lahfēs.

7. Nepasteriset eeskahbuschu krehjumu.
8. Newar pasteriset pahraļ tauku krehjumu (wairaf par 30 % tauku). Widejam krehjuma tauku šaturam jabuht 25—28 %.
9. Laischot tuffschā pasterisatorā krehjumu, nesahft to tuhlin karsēt. Wislabaf peepildit pasterisatoru ar peenu waj wahjpeenu, uskarsēt lihds wajadsigeem gradeem un tad tikai eelaist krehjumu. Pasterisazijas beigās twaiku nekawejoschi noslehgt, krehjumu islaist un ahtri atdsēfet.
10. Skalojot krehjuma atleekas no zaurulem, pasterisatora, twertnem, leetot labaf wahjpeenu nekā daudš uhdens. Uhdēni ar krehjumu kopā kulot pasterisatorā rodas eklaina emulsija.
11. Neturet krehjuma dsēfetajus šaulē, štiprā gaismā, zaurwehjā. Labaf ja teem pa darba laiku apkahrt škahrda aissargš. Šas aissargā ari dihgku eekuhšchanu krehjumā. Šapat jafargā peens no šaules stareem. Krehjuma raudsetajeem jabuht šegteem ar wahku (labaf škahrda nekā kofa).
12. Neleetot wezu šweesta krahfu. Neturet to gaismā un šiltā weetā.
13. Eklainu garšchu peedod leelā mehrā isbaroti eklas rauschi, šewišchi ja tee maitajuschees; šapat šiwju milti. Uri leelā mehrā isbarots jauns šwaigš a h b o l i n š ch rada eklainu peegaršchu. Šahdā gadijumā krehjums pehz pasterisazijas jo semu jaatdsēfē.
14. Neleetot eeruhšejuschuš, waj tahduš traufus, šureem alwa nogahjufe. No tahdeem pasterisatoreem, krehjuma rauga traufeem, raudsetajeem, maifameem

daitteem u. t. t. rodas tipiska netihri elkaina (taufaina) peegarscha sweesta.

15. Jafargas no sweesta pahrstrahdaschanas, fewischki, ja tam mihtsta konsistenze, tapat no sweesta fulschanas pee pahraŭ augstas temperaturas.
16. Japahrleezinas, waj krehjumâ naw eelkufuse maschinu jeb separatorella, waj staufertauki.

III. Taufaina peegarscha.

Taufainas peegarschas zehloni un kas jaewehro:

1. Nederigs krehjuma raugs; kaitigi dihgli, kuri taukus sadala.
2. Saruhsejuschi traufi; traufi, kureem alwojumš no-gahjis, lai ari masâ mehrâ. Raugam un krehjumam jaleeto tikai aluminiya waj kapara skahrda traufi, kuri labi alwoti. Tipiska netihri taufaina garscha zelas no nealwoteem kapara traufteem.
3. Sweesta pahrstrahdaschana, fewischki ja tam mihtsta konsistenze.
4. Ilga sweesta fulschana pee semas temperaturas.
5. Zeeta jeb šafalufcha sweesta ilga atšpaidischana.
6. Siltuma ešpaidš, fewischki ja walejš sweests stahw ilgal šiltâ weetâ.
7. Neatšefetas sweesta muzinas, kur sweests no šiltuma gar malam paleef taufainš.
8. Oksidazijas prozess, kur krehjumš waj sweests padoti šaules jeb špilgtas gaismas ešpaidam.
9. Sweests muzinâš pawiršchi eestampats; daudš tukšchu telpu ar gaisu.
10. Nenemt pahraŭ tauku krehjumu (30% un wairaf) un nepasteriset tahdu pee augstas temperaturas (pahri par 85° C.)

IV. Šlahba peegarscha (ari seera peegarscha).

Parasti „seera peegarschai“ tee pašchi zehloni, kuri tahlat minet punktos 1., 2., 4. un 5. Seera peegarschu rada ari sewischkas olbaltumu šadalošchas šihbuhtnes.

Zehloni un kas jaewehro:

1. Nederigš krehjuma raugš, kurā eeweesuschās rauga sehnites; pahrruhdsiš krehjuma raugš, beš aromata; pahrruhdsiš krehjums.
2. Pahrkultš šweests, no kura naw eespehjamš paninas ismasgat. Sewischki jafargas pahrkult pahrkahbuschu krehjumu. Jafakul masoš graudos un labi jaismasgā.
3. Neismasgats šweests, ar nešlaidru peenainu šahlijumu.
4. Krehjums, eeguhš no eeskahbuscha peena; eeskahbiš krehjums pasterisets.
5. Šlahbs krehjums neusmanigi šildits ar twaikū waj karstā uhdeni (pahri par 35° C.), jeb šlahba krehjuma atleekas traulos isskalotas ar karstu uhdeni.
6. Netihriba modernezibā, netihri trauki, netihrs gaisš, zaur šo krehjumā eekluhst daudš rauga sehnischi.
7. Šlits uhdens, no kura war krehjumā eekluht rauga sehnites.
8. Pee šahdas kluhdas krehjums jaraudsē pee se-maka šlahbuma grada (60—65° pehz Šernera) un tiklihds tas šcho šlahbuma gradu šafneedšiš, jaatdsešē uš 10° C. Sewischki uš to jagreesch wehriba tur, kur jaisdara wairaki kuhleeni un kur krehjumam dota eespehja pahrkahbt.
9. Ari isturigaku šweestu eeguhst raudsejot krehjumu ne pahri par 65° pehz Šernera.
10. Jo krehjums taukats, jo jaleeto wairaf rauga. Šaukatam krehjumam jabuht šlahbuma gradam se-

matam nekà leefakam, ja leeto weenu un to paschu rauga daudsumu.

11. Augšchminetās kluhdas gadījumā jaraudšē krehjums pee semakas temperatūras, peeleekt wairaf laba aromatiska rauga.
12. Stingri jāseko, lai krehjuma kà ari rauga šķahbuma grahds buhtu arween weenads, tāpat lai arweenu buhtu weenads krehjuma tauku šaturš.
13. Masās peenotawās un krejofšanas punktos krehjums nekawejošchi jāpasterisē; nedrihst turet šiltu krehjumu lihds šeparesšanas beigam un tad pastērifet. Krehjums pa to laiku war jau buht eefšahbis. War rastees ari zitas peegarschas (stat. eepreefšhejos aifrahdijumus).
14. Gegahdat isoletus termostatus krehjuma raugam, kur eefpehjamš usturet weenadu temperaturu.

V. Metala peegarscha.

Metala peegarscha parahdas wišwairaf laifmetos, kur moderneezibās nestrāhdā katru deenu un peens dabū ilgaš šahwet eeruhšejuschās kannās.

Zehloni un kaš jāeewehro:

1. Nederigš raugs — pahrruhdšis. Utjaunot!
2. Pahrraudsetš krehjums, jeb raudsetš šaruhšejuschos traufos.
3. Šaruhšejuschas peena transportkannas un ziti traufi. Rapara traufeem alwa bojata.
4. Uhdens šweesta škalofšanai ar augstu dšells šaturu.
5. Šaruhšejuschas uhdens zaurules jeb šaruhšejuschas metala uhdens twertnes. Šwertnes netihritas.
6. Raudset krehjumu pee semaka šķahbuma grahda (60—65° peh3 Šernera) ar labu, aromatisku, ne-

- pahrruhgufchu raugu. Krehjuma raugs gatawojams fatru deenu, wislabaf no pilnpeena.
7. Nenemt taukafu krehjumu tà ar 25—26 % tauku; krehjumu pareift nopasteriset.
  8. Nepasteriset eeflahbuschu krehjumu.
  9. Gewehrot, fa paninas ir fchini gadijumâ wislabafais infelzijas awots. Jo flahbafs krehjums un paninas, jo wairaf ifjuhtama metala peegarſcha. Tâ tà kluhdu rada ari fihlbuhtnes, tad ar paninam to war weegli tahlaf pahrpotet.
  10. Paſtiprinat tihribu pee ſweesta muzas un ziteem traufeem.
  11. Pahralwot faruhfejufchâs transportkannas.
  12. Krehjums jakul ſweestâ fatru deenu.
  13. Ja uhdens dselſchains, tad ſweestu neturet ilgi tahdâ uhdeni, bet ahtri noſſalot.
  14. Dselſchains uhdens laiſchams pahr dsfetaju, noſtahdinams traufos, filtreams zaur wati waj ſpezialeem filtreem.

VI. Siwju trahna peegarſcha.

Zehlioni un faſ jaewehro :

1. Peegarſchai par zehlioni war buht kimifſs prozeſs, pee kam peenâ atrodofchais lezitinſ pahrwehrſchâs trimetilaminâ, kuram ir reebiga ſiwju trahna jeb ſchahweta laſcha garſcha.
2. Ir ari ſinamas fihlbuhtnes, kuras war radit ſchahdu peegarſchu, weizinot lezitina ſadalifchanoſ. Jaapghadajas tamdehl wiſpirmſ ar l a b u krehjuma raugu.
3. Saruhfejufchi traufi, tà ari kapara traufi, kureem bojats alwojumſ, weizina ſchis peegarſchâs attihſtifchanoſ. Peegarſcha war buht no ſahkuma eklaina, bet pehz tam pahreet tipifkâ ſiwju trahna peegarſchâ.

4. Stipri skahbets krehjums weizina ſchis peegarſchas attihſtiſchanoſ. Krehjums tamdehl jaraudsè pee ſemaſeem ſkabhuma grahdeem (ne pahri 65° pehz Ternera).
5. Stipri ſahlitâ ſweeſtâ peegarſcha attihſtas wairaf, nekâ maſaf ſahlitâ.
6. Sweeſtâ, pagatawotâ no paſterifeta, neſkabheta krehjuma, ſchi peegarſcha neattihſtas.
7. Sweeſtîſ jaiſgatawo ar labu konſiſtenzi. To nedrihkt pahſtrahdat, lai neeſtrahdatu daudſ gaiſa, ſaſ ari weizina peegarſchas attihſtiſchanoſ.
8. Jaſargâ krehjums un ſweeſtîſ no gaiſmaſ, ſaſ ſcho kluhdu paſtiſprina.
9. Kluhdaſ nowehrſchanai eeteizama krehjuma ilgpaſterifaſija, karſejot to puſtundu pee 63° C.
10. Œchi peegarſcha parahdaſ wiſbeeſchaſ wehlaſ, pee ſweeſta ilgafas uſglabaſchanaſ, ſewiſchki tad, ja ſweeſtîſ iſgatawotîſ no krehjuma ar augſtu ſkabhuma grahdu un ſtiſpraſ ſahlitîſ.

VII. Ruhgta peegarſcha.

Zehloni un ſaſ jaewehero:

1. Œchi peegarſcha parahdaſ paraſti rudenſ ſeſonâ.
2. Pahſwarâ peenſ no wezpeena gowim. Kur gowiſ nahſ ſlauzamaſ zauru gadu weenadi, tur ſcho peegarſchu tâ neſaſtop.
3. Daſchadi augi un winu atleekas rada ſcho peegarſchu, ſâ: dahſaju atkritumi (daſchadee laſſti), furuſ leelakâ daudſumâ iſbaro gowim, ſinepeſ, lupineſ, ſaki kartupeki un to laſſti, rahzeni, rudſu ſahle, wehrmeleſ, daſchadaſ neſahleſ, pupu pelawaſ, eepuwuſchi un pelejufchi lopbaribaſ lihdsekli.
4. Raitigaſ ſihſbuhtneſ, furuſ teeſchi rada ruhgtu peenu un attihſtas ari pee ſemaſ temperaturaſ.

5. Slifka sweesta fahls, kura fatur daudf ruhgtō fahlu.
6. Geruhfejufchas kannas, fewifchēi kaitigas tad, tad tanis peenu ilgať glabā.
7. Janem rauga peens ne no wezpeena gowim un japagatawo labš raugs. Jaleeto wairaf rauga.
8. Krehjums augstaf japasterisē (90° C.) un wifadā finā tuhlin jalaisch pahf dsefetaju. Ur twaifkeem parasti ifgaro ari ruhgtās weelas.
9. Jadod peena nodewejeem aifrahdijsimi — neifbarot leelā mehrā augfchminetos lopbaribas lihdselks; peenu weft katru deenu uf kopmoderneezibu.

VIII. Pasterifazijas peegarfcha.

Zehlōni un kas jaewehero:

1. Pasterifazijas peegarfcha sweestā reti fastopama twaifka moderneezibās, bet gan jo beeschi roku fpehka peennizās. Twaifka moderneezibās beeschafit tur, fur fanem leelafō dalu krehjuma no krejschanas punkteem un karsē zentrā wehl otrreis. Kluhda zelās parasti zaur krehjuma ilgu pasterifaziju wahroschā uhdeni, kamehr krehjums safneeds tahdu pat temperaturu, lihds kadhāi to safarsē daschās sekundēs pasterifatorā. Pee tam krehjumu pastahwigi nemaisa, kas kluhdu tīkai paleelina; ari atdfifinaschana tur, fur naw fpezialu dsefetaju, noteef par lehnu, uhdens bafeinā krehjumu tīkai fchad tad apmaifot.
2. Wispahf pasterifazijas peegarfcha rodas zaur krehjuma ilgu tureschānu pee augsteem filtuma grahdeem un wina lehnu atdfesefchānu bes peeteefofchi leela dsefetaja.
3. Pasterifatori nedrihkt buht par leeleem, bet teem jabuht peemehroteem krehjuma daudsumam.

4. Pasterisazijas peegarschu nowehrsch spehzigš, labš krehjuma raugš, kursch jaleeto wairaf tã parastš.
5. Tipiska grusduma (peedeguma) peegarscha rodas, ja pasterisatora wentiki neslehds, eepreelsch jau eepluhst pasterisatorã twaitš un to šakaršẽ. Krehjumu eelaischot, tas azumirkli us pasterisatora karstãš ņeenas peedeg. Šahdã gabijumã pasterisatoru eerihwẽ eepreelsch nedaudš ar ņweestu. Šapat krehjumš kannãš, wahroschã uhpeni to nemaisot, war peenemt grusduma peegarschu.

IX. Ģesala peegarscha.

Zehloni un kas jaewehero:

1. Ģesala peegarschu rada ņewischiãš ņihlbuhtnes.
2. Šakontrolẽ stingri peenš, lai waretu nahkt kluhdai us pehdam.
3. Šaiswed pamatiga moderneezibas un wisu trauku desinfekzija.
4. Šamaina krehjuma raugš. Rauga peena iswehlei japeegreesch nopeetna wehriba.

X. Šweests beš aromata.

Zehloni un kas jaewehero:

1. Ja ņweestam ir šahda nebuht no eepreelsch minetãm kluhdam, tad winsch newar buht aromatiksš.
2. Aromats naw šaweenojamš ar ilgu ņweesta isturibu.
3. Aromatiksš ņweests, kur krehjumš raudsets pee augstakãš ņahbuma pakahpes (75—85° Šernera), leetojamš drihsam patehrinam.
4. Šweests ar masaf aromata, kur krehjumš raudsets pee ņemakãš ņahbuma pakahpes (65° Šernera), buhs isturigats, derigs ilgai usglabashanai.

Lai eeguhtu aromatisku sweestu, tad galwenais, kas jaewehero, ir fekochais:

5. Peenam jabuht labam, tihri eeguhtam, no weselam gowim.
6. Lopi jaehdina ar labu baribu, kura weizina aromata rafchanoš sweestā.
7. Krehjumam jabuht pareisi nopasterisetam.
8. Jaleeto spehzigš, aromatiskš krehjuma raugš.
9. Sweests jaskalo ar uhdeni, kurfch kimiskā un bakterio-logiskā sinā ir newainojamš.
10. Pee skalofchanas sweests naw ilgi jatur uhdeni.
11. Minot augšhejo, ir, protamš, janem ari wišš taš wehrā, ko wišpahr prafa sweesta technologija un kas ari aifrahdits eewadā un pee eepreefch aprakstito kluhdu nowehršchanas.
12. Un beidsot, ja mums reiš buhš ideali peenšaimneeki, ideals peenš un idealas modernezibas, tad warešim krehjumu ari nepasteriset un tomehr eeguhtim wišaromatiskako un weseligako sweestu. Lai taš ari buhtu muhfu mehrkiš nahkotnē!

Sawa rakstina beigās amerikānu peenšaimnezibas spezialists šaka tā: Ja gribeet nowehrst šhini rakstinā minetās kluhdas, tā ari wišas zitas, kuras šheit naw minetas, tad jumš wišeem, kas ar peenu rihkojatees, ir jamahzas, jamahzas, jamahzas.

1. Katra fabrika meklē labu isejweelu, lai waretu labu prezī isgatawot. Waj juhš, peena rafshotaji, par to ešiet domajušchi?
2. Gandrihš neweenā fabrikā naw isejweela tif gruhti no netihromeem, resp. šihbuhtnem atswabinama, tā peena fabrikā. Waj juhš — šlauzejas un peena apfopejas, par to ari ešiet domajušchas?

3. Schis rakstinsch naw domats tikai preeksch moderneezibu meistareem, bet ari preeksch jums wiseem — peena raschotajeem, flauzejeem, peena apkopejeem.
4. Moderneezibas waditajs ir tad tikai ihsts waditajs, ja winsch bijis mahziba ari tikai pee ihsta waditaja un ja wiss tas, ko winsch ir mahzijeess, pahrgahjis winam, ta fatot, meesa un asinis un ja winsch sawu darbu apsinigi grib darit.
5. No jums — peena raschotajeem, flauzejeem un peena apkopejeem wehl newaram ko prasit, ko waram prasit no moderneezibas meistara, jo juhs to wehl nesineet, bet ja juhs to sinatu un us peensaimneezibu ar tahdam pat azim skatitos, ta moderneezibas meistars, tad mums nebuhtu japuhlas ar tahdam sweesta kluhdam, kahdas schein minetas un kahdas winas wehl zitadakas fastopamas. Ko tad nu darit?
6. Jau us skolas kola jums jaeaudsina mahziba par siltbuhtnem, par lihribu un apsinigu darbu. Sapat klauseet dsihwe katru derigu aisrahdijumu, ko jums dod juhfu kopmoderneezibas meistars, jeb — ko lafeet grahmatas un dsirdeet preekschlasijumos un kursos.
7. Rahds muhsu sinatneeks reis teizis: sinaschanu un nesinaschanu war salihdsinat ar redseschanu un allibu. Sa ta neweens negrib allis buht, tad ari katram wajasetu zenstees wifu ko sinat, lai winsch waretu redset, wifu saprast un buht tehwijai derigs pilsonis.
8. Lai gan beeschi dsird minam sakamwahrdu — kas gul, tas negrehko, tomehr sakara ar maneem nupat peewesteem wahrdeem buhtu gan pareisaki teiktis: kas gul, tas breefmigi grehko un ne tikai peensaimneeziba, bet wifur, wifur, wifur! . . .

Latvijas
Piensaimniecības Centralās Savienības
Piensaimniecības Nodaļa

Rigā, Dzirnavu ielā № 87/89

==== Tālrūnis 2-7-5-5-4 =====

Izsūta piensaimnieku sabiedrībām instruktorus sviesta uzlabošanai un tehniskās darbības pareizai nostādišanai.

Sarīko priekšlasījumus un kursus tīra un laba piena iegūšanai ar kino un miglu bildēm.

Apgādā kopmoderniecībām darbiniekus.

Dod padomus rakstiski un uz vietas birojā visos piena ražošanas un pārstrādes jautājumos.

Visas labas lietas ir 3:

- I. Tirs, labs piens.
- II. Tiriba kopmoderniecībā.
- III. Labs krējuma raugs.

Lai tas tā būtu, tad jāiegādajas sekoši piederumi:
Roku mazgajamie trauki.

Slaucenes ar segtu virsu.

Astes turetāji.

Piena kāstuves — filtri ar vati.

Piena dzesinamie aparāti.

Piena dzesinamās kannas.

Piena maisamie.

Termometri.

Piena transportkannas no labākā materiala.

Trauku mazgajamās birstes.

Aparāti un piederumi piena tīrības un
labuma noteikšanai.

Tīrkultura krējumam — Flora Danica.

Alumīnija trauki un piederumi rauga
pagatavošanai.

Termostati rauga glabašanai.

Visi minētie priekšmeti dabujami

Latvijas
Piensaimn. Centralās Savienības

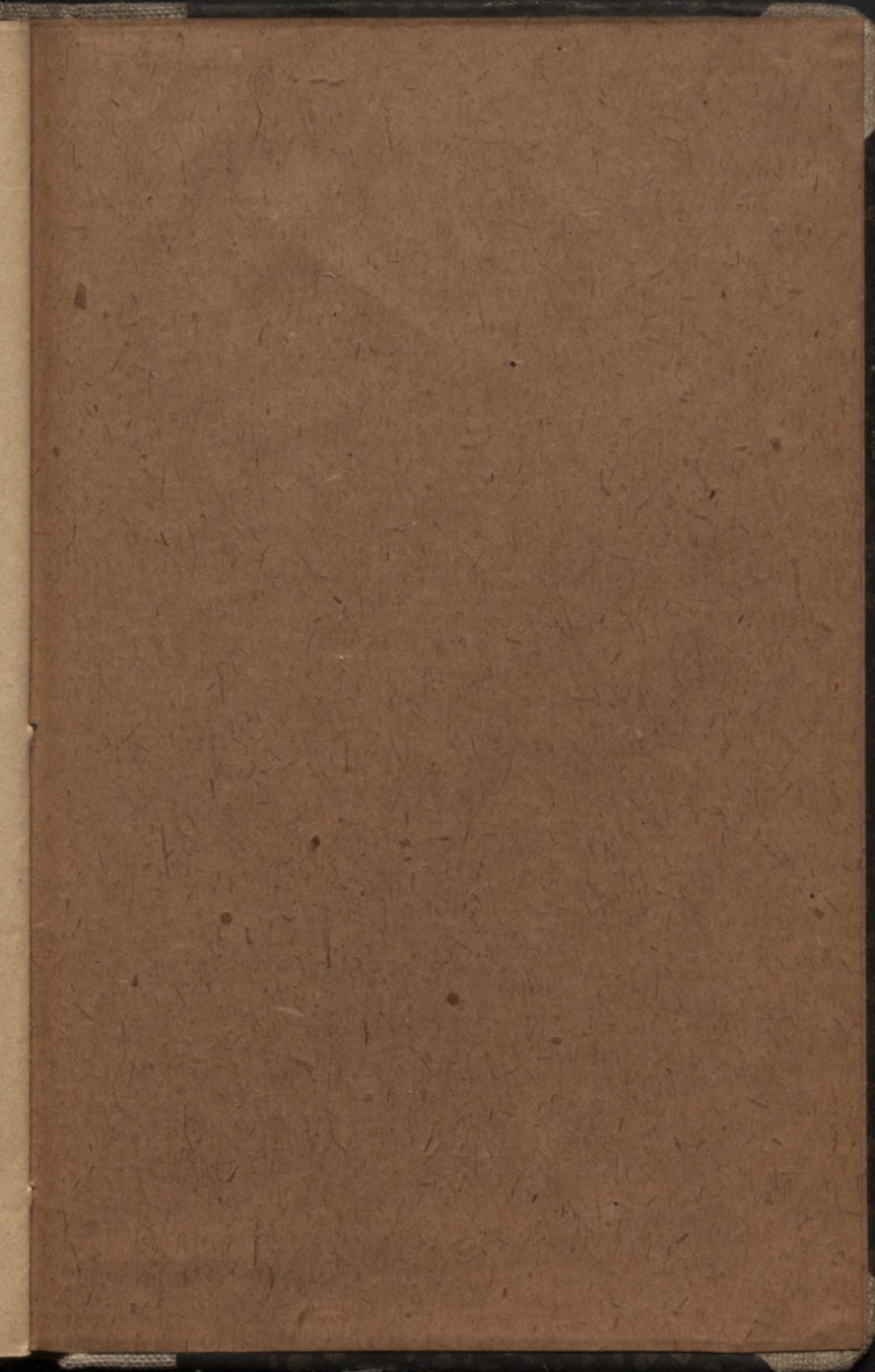
mašīnu nodaļā

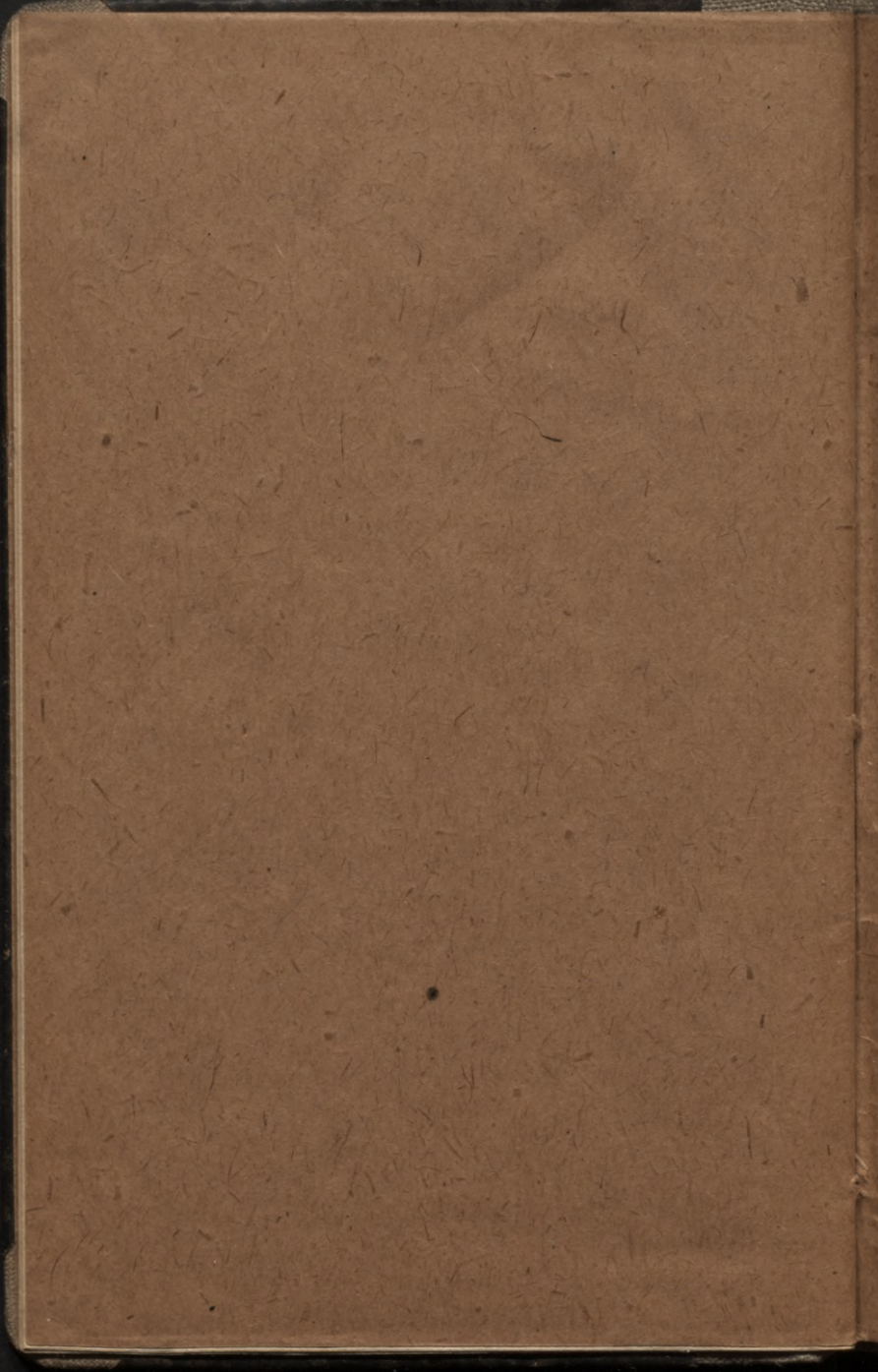
Rīgā, Dzirnavu ielā 70.

Tālrūnis 2-7-1-8-5.

2. 7243
12. OKT. 1928

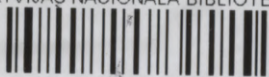

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309061167